

ONVERGETELIJKE ERVARINGEN / MET KUNST

Van kijken naar maken /
Andy Warhol: Vanitas als bron van verbeelding 2024 - 2025

“Met dit project brengen
we kunst dichtbij, op maat
gemaakt, met en voor onze
bewoners en hun naasten”

INHOUD /

Over het project	4 - 5
Een lange weg, vol energie	6 - 7
Andy Warhol: Vanitas in SCHUNCK	8 - 9
01. Locatie De Hollehof	10 - 17
02. Locatie Ter Eijck	16 - 19
03. Locatie De Regenboog	20 - 23
04. Locatie Oranjehof	24 - 27
05. Locatie Douvenrade	28 - 31
06. Locatie Molenpark	32 - 35

OVER HET PROJECT/

Zes locaties van Sevagram Verwenzorg in Heerlen brachten samen met tien bewoners en hun mantelzorgers een bezoek aan SCHUNCK, waar ze een prikkelarme rondleiding kregen van de workshopgevers. Op basis van de gesprekken die daar plaatsvonden, hebben de rondleiders en activiteitenbegeleiders een plan opgesteld voor de workshops. Deze werden op locatie uitgevoerd. De resultaten zijn gepresenteerd bij SCHUNCK, waar iedereen kon zien wat er op de andere locaties was gebeurd. Dit magazine doet verslag van het proces en laat zien welke impact het project had op de bewoners en hun naasten.

EEN LANGE WEG / VOL ENERGIE

In 2023 zaten vier mensen rond de tafel, met een kop koffie in de hand en ideeën die over en weer vlogen. Patrick en Julie van SCHUNCK, en Brigitta en Paula van Sevagram Verwenzorg, dachten vanuit hun eigen expertise hardop mee over een nieuw plan om tot een duurzame samenwerking te komen. Wat wilden we precies doen? Welke kosten kwamen daarbij kijken? Hoe regelden we de financiering? Waar moesten we op letten qua timing, vervoer, materialen en de presentatie... Maar vooral vroegen we ons af: hoe kon SCHUNCK écht haar deuren voor iedereen openen? En hoe kan Sevagram Verwenzorg het aanbod voor bewoners verrijken en uitbreiden?

*We schreven het op: **Onvergetelijke ervaringen met kunst** - een project waarin twee organisaties de krachten bundelen. Waarbij beide partners het beste van zichzelf geven en cliënten – samen met hun familieleden – een onvergetelijke kunstervaring beleven.*

Toen we van het Fonds voor Cultuurparticipatie de financiering én het vertrouwen kregen, hadden we geen idee waar deze weg ons zou brengen.

Welke obstakels zouden we tegenkomen en wat zou juist moeiteloos verlopen? Eigenlijk wisten we niets. Er zat maar één ding op: gewoon beginnen.

De energie van dat eerste gesprek werkte aanstekelijk. Het sloeg over op de rondleiders, die zich in iets nieuws stortten zonder te weten of het zou slagen. Op de groepsbegeleiders, die samen met de deelnemers de kleurrijke wereld van Andy Warhol instapten. Op de activiteitenbegeleiders, die met een frisse blik iets totaal anders aandurfd. Maar vooral: op de bewoners. Je zag het in hun ogen terwijl ze door het museum dwaalden, voelde het in hun enthousiasme bij het maken van hun eigen kunstwerken, hoorde het in hun gesprekken tijdens een simpel kopje koffie en de stralende gezichten toen hun eigen werk bij SCHUNCK tentoongesteld werd.

Stap voor stap vonden we antwoorden op onze vragen en leerden we van elkaar. Ondertussen draaide het project volop op alle locaties. Wat daar precies gebeurde, lees je in dit magazine. Per locatie delen we de resultaten, komen betrokkenen aan het woord en lichten we bijzondere momenten uit.

We kunnen natuurlijk niet álles laten zien, maar we hopen dat dit magazine een waardevolle herinnering is voor iedereen die heeft meegedaan. En dat het jou, als lezer, inspireert en energie geeft. Wij gaan door! Doe je mee?

Brigitta, Paula, Patrick & Julie

ANDY WARHOL: VANITAS / IN SCHUNCK

Op 15 september 2024 opende bij SCHUNCK de tentoonstelling *Andy Warhol: Vanitas*. Vanaf oktober 2024 maakten zes groepen bewoners een unieke reis langs meer dan honderd werken en objecten uit de collectie van The Andy Warhol Museum in Pittsburgh.

Met thema's als tijdelijkheid, eeuwigheid en vergankelijkheid (vanitas) biedt de tentoonstelling niet alleen een verdiepende blik op Warhols werk, maar ook een bijzondere kennismaking met deze iconische kunstenaar.

De tentoonstelling omvat onder andere zijn beroemde *Self Portraits* (1986), het zwartlichtschilderij *The Last Supper* (1986) en de *Reversal Series* (ca. 1978), waarin Marilyn Monroe in een nieuwe, verweerde zwart-wit tint verschijnt. Daarnaast waren de iconische zeefdrukken uit de *Death and Disaster* serie te bewonderen, evenals de schilderijen uit de serie *Shadows* (1979).

Over de kunstenaar Andy Warhol

Andy Warhol staat bekend als kunstenaar, maar zijn invloed reikte verder dan alleen de kunstwereld. Als filmregisseur, muziekproducent en zelfs acteur hielp hij de popcultuur vorm te geven. Met zijn iconische werken en levensstijl veranderde hij voorgoed hoe we kunst ervaren - een impact die tot op de dag van vandaag voelbaar is.

Warhol werd op 6 augustus 1928 geboren in Pittsburgh, als zoon van Slowaakse arbeidsmigranten. Zijn vader werkte in de mijnen, terwijl het gezin diep geworteld was in het Byzantijnse katholicisme. Deze vroege invloeden speelden een belangrijke rol in de ontwikkeling van zijn kunst. In 1949 verhuisde hij naar New York, waar hij begon als reclametekenaar. Langzaam groeide hij uit tot een baanbrekend kunstenaar, bekend om zijn portretten van beroemdheden en zeefdrukken van alledaagse objecten, zoals Campbell's soepblikken en Coca-Cola-flessen.

In de jaren zeventig koos Warhol een zakelijker aanpak: hij richtte zich op portretopdrachten en publiceerde een boek waarin hij zijn kunstfilosofie deelde. Halverwege de jaren tachtig zorgde zijn controversiële vriendschap en samenwerking met Jean-Michel Basquiat voor een spraakmakende gezamenlijke tentoonstelling in New York. Warhols leven eindigde abrupt op 27 februari 1987, toen hij op 58-jarige leeftijd overleed aan complicaties na een operatie.

“Van soepblik tot zelfportret;

Warhol laat zien dat niets

écht gewoon is”

LOCATIE / DE HOLLEHOF

Samen met zorgmedewerkers, begeleiders en vrijwilligers brachten bewoners van De Hollehof een bezoek aan SCHUNCK én de tentoonstelling *Andy Warhol: Vanitas*. Martenique Habets droeg zorg voor een prikkelarm en mooi uur in de museumzaal. Dat leverde ontroerende en verrassende momenten op: kunst kijken werd een gezamenlijke beleving, vol verwondering en gesprek.

Een week later ging Martenique drie keer naar De Hollehof toe. Daar ging ze met de bewoners aan de slag, op een manier die Warhol ongetwijfeld had kunnen waarderen: speels en zonder vaste regels. Ze werkten met schaduwen en lampjes, maakten Rorschach-afdrukken, en ontdekten hoe creativiteit een nieuwe vorm van contact kon worden. Jo en Riete, die samen deelnamen aan het project, vertellen hoe dat voelde – en wat het met hen deed.

01.

Interview

Jo maakte zijn kunstwerk, met hulp van Riete

Vóór zijn pensionering na ruim veertig jaar trouwe dienst bij de Belastingdienst, had Jo Eussen (80) naar eigen zeggen nauwelijks interesse in kunst. Jo woont in Douvenrade op afdeling Maurits, genoemd naar de voormalige staatsmijn, en is halfzijdig verlamd. In 1990 kreeg hij een herseninfarct. Na een val van de trap in 2022 kon hij niet langer thuis wonen en verhuisde hij naar De Hollehof. Samen met zijn vrouw Riete (74), die vijf dagen in de week bij hem is, bezocht hij na zijn pensioen vrijwel alle musea die Nederland rijk is. De museumjaarkaart die hij toen cadeau kreeg, vormde daar de aanzet voor.

Genieten van kunst

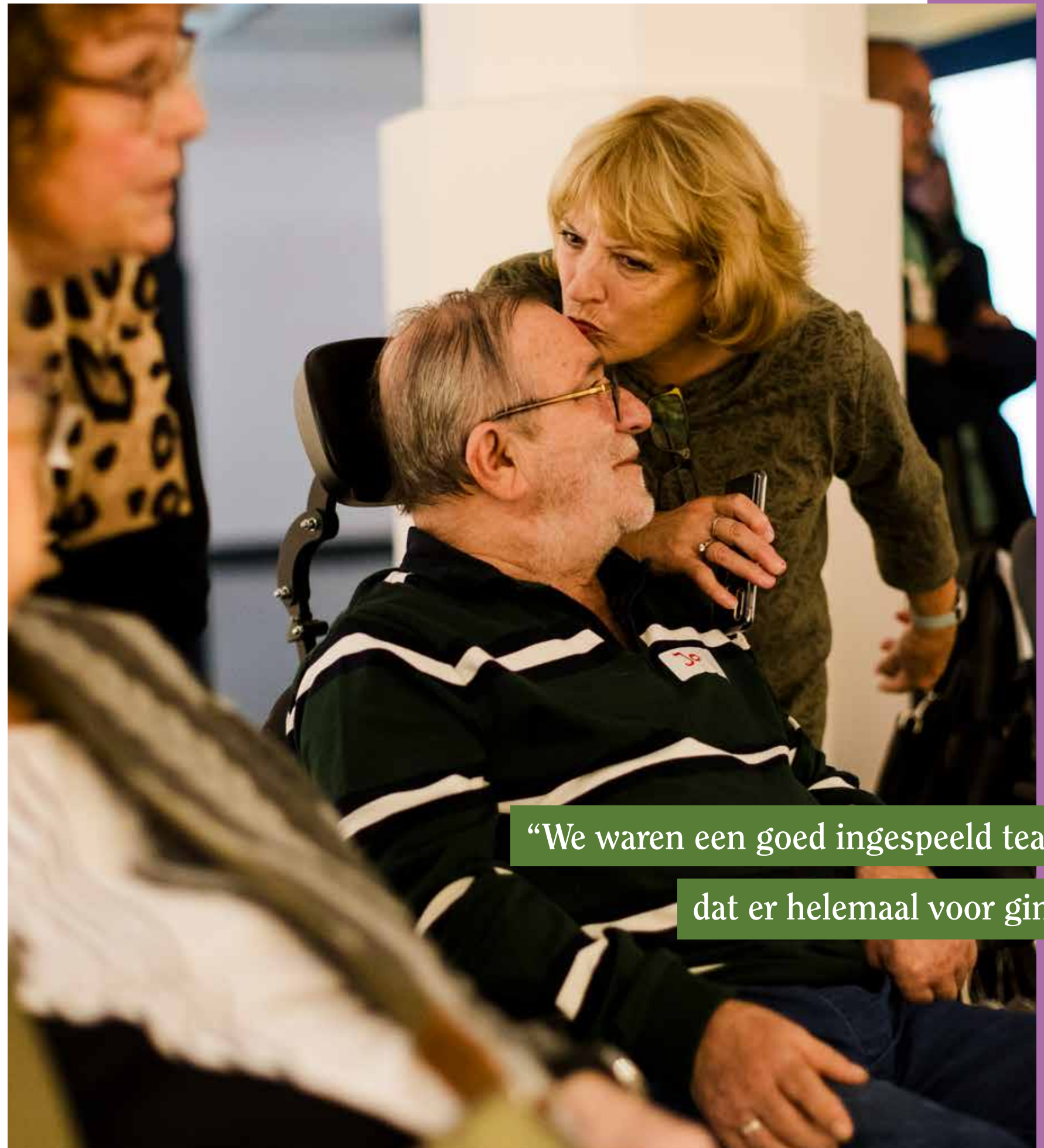
Riete is in tegenstelling tot Jo iemand die creativiteit tot levenskunst heeft gemaakt. Zij werkte jarenlang bij Vroom & Dreesmann in het centrum van Geleen. Het laatst bij goud en zilver, de juwelenafdeling. “Ik houd van handwerken, zoals deze borduurlapjes over Koningsdag, en heb in ons huis in Geleen om de zoveel tijd het interieur overhoop gehaald om dat te verfraaien. Dan deed ik bijna alles zelf, van klussen en timmeren tot verven en behangen. Als het weer eens zover was, had Jo dat meteen in de gaten. Dan zat hij al in mijn hoofd, zal ik maar zeggen. Dat we na zijn pensionering zo genoten hebben van allerlei vormen van kunst heb ik een heerlijke tijd gevonden. We hebben ongelooflijk veel gezien, echt.”

Voorbestemd

De bezoeken aan het Rijksmuseum, Bonnefantenmuseum, Museum van Bommel van Dam, het Stedelijk of de expositie over De Gruyter in het Noordbrabants Museum in Den Bosch, staan gegrift in het gezamenlijk geheugen van het paar. Hun deelname aan het kunstproject rond Andy Warhol was bij wijze van spreken voorbestemd. “Ik kijk het liefst naar moderne kunst”, legt Jo uit. “Dat we naar SCHUNCK gingen en daar een rondleiding kregen over Warhol en zijn werk, vond ik geweldig. Ik vind het nu nog jammer dat ik daar niet naar Keith Haring ben geweest, die tekeningen had ik graag gezien. Zoals ik ook interesse heb in de verhalen achter kunstwerken, dat was bij Andy Warhol precies zo. Naar kunst kijken raakt je, of juist niet, je steekt er iets van op en bedenkt er je eigen verhaal bij. In ons geval deden we dat samen.”

Ingespeeld team

Samen stond tevens centraal in het kunstwerk dat Jo en Riete maakten. Jo vertelde hoe en wat, welke kleuren hij wilde gebruiken, hij koos het papier uit dat voor de collage geknipt en geplakt moest worden, Riete voerde Jo's ideeën uit. “Eigenlijk was dat een voortzetting van wat we toch al deden”, zegt Riete. “Omdat ik hem thuis hielp met van alles en nog wat, was dit het logische vervolg.” Het echtpaar constateert verder dat projecten als die rond Andy Warhol voor saamhorigheid zorgen. Mensen helpen elkaar waar nodig, wisselen tips en ideetjes uit en zijn trots op het eindresultaat. “Ik vind het knap van Riete dat ze zo creatief is, dat ze in staat is om elke keer mooie dingen te maken”, zegt Jo. “Ze heeft mij zo erg geholpen bij het maken van mijn eigen kunstwerk. Het gevoel bij elkaar te zijn, op dezelfde golflengte te zitten en hier samen een succes van maken is heel bijzonder. We waren een goed ingespeeld team dat er helemaal voor ging.”

“We waren een goed ingespeeld team,
dat er helemaal voor ging”

“Het gevoel van er weer bij horen,
zelf iets presteren en de verwondering
daarover zijn sjeke bijvangsten
die hartstikke waardevol zijn”

Interview

Kunst levert belangrijke bijdrage aan geluk en welzijn

Tussen alle bedrijvigheid door op afdeling Maurits in zorgcentrum Douvenrade, schuift Petra van Renen aan bij het interview met het echtpaar Jo en Riete Eussen. Zij werkt hier als persoonlijk begeleider. Dat kunst jong en oud verbindt en voor waardevolle gesprekken zorgt, weet zij als geen ander. Ze ervoer het eerder in projecten die zij mee begeleidde voordat de bewoners van De Hollehof en Piushof verhuisden naar Douvenrade. In De Hollehof werden in 2020 de gangen en de huiskamers opgeknapt en er kwam andere verlichting. De kleuren in huis werden aangepast en in de gangen zorgden kleurrijke kunstwerken voor een bijzondere sfeer. Deze werden onder leiding van Brigitta Santegoeds gemaakt met hulp van de cliënten die daar woonden. Met veel enthousiasme, inspiratie en meditatie zijn destijds drie schilderijen gerealiseerd, evenals diverse vrolijke mandala's. Daarnaast was er een project waarbij de bewoners aan de slag gingen met het beschilderen van grote en kleine koeien. Deze 'bonte koeien', met allerlei opvallende kleurtjes, vrolijkten de binnentuin extra op. Verder was er het project met mozaïekspiegels, gemaakt naar een ontwerp van de deelnemers. Net als in al deze projecten werkte Petra van Renen mee aan het project rond Andy Warhol. Ze begeleidde zo'n tien deelnemers die enthousiast en betrokken werkten aan hun eigen kunstwerk.

Goed voorbeeld

“Toen Brigitta Santegoeds me voor dit project benaderde, moest ik meteen aan Jo en Riete denken”, herinnert Petra zich. “Ik wist dat ze belangstelling hebben voor kunst en heb hen meteen gevraagd om mee te doen. In de wetenschap dat ze dat wel samen zouden doen. Want ik realiseerde me dat Jo dat niet in zijn eentje kon.” Dat projecten als deze nodig zijn, weet Petra al langer. Voor het welzijn en het geluk van cliënten is het van belang dat cliënten, naast hun dagelijkse verzorging en de noodzakelijke medische zorg, kunnen deelnemen aan activiteiten waar ze blij en gelukkig van worden. ‘Andy Warhol’ is daar opnieuw een goed voorbeeld van.

Geluk en welzijn

Een rondleiding in SCHUNCK Museum, samen met bewoners en begeleiders, zorgde voor nieuw licht op Warhols kunstwerken. Petra: “Ik weet wel wie Andy Warhol was, heb wel eens iets van hem gezien, maar dat is het wel. Door de rondleiding en de gesprekken die we hadden, kreeg ik niet alleen informatie, het kwartje viel op zeker moment, zal ik maar zeggen. Dat maakt het meedoen als begeleider fijn en interessant. Verder is het mooi om te zien dat de deelnemers met een trots en voldaan gevoel dit project beleefden. Dat ze samen gezellig praatten terwijl ze tekenden, schilderden en plakten en elkaar beter leerden kennen. Dat was ook zo mooi tijdens de afsluitende expositie van hun werken bij SCHUNCK. Het gevoel van er weer bij horen, zelf iets presteren en de verwondering daarover zijn, naast de schoonheid van kunst, sjeke bijvangsten die hartstikke waardevol zijn. Die bovendien een op een aansluiten bij de waarden waar Sevagram Verenzorg en Planetree voor staan. Naast goede zorg is dat opkomen voor het geluk en welzijn van de ouderen die bij ons wonen.”

LOCATIE / TER EIJCK

Eveneens onder de begeleiding van Martenique kwamen de bewoners van zorgcentrum Ter Eyck een week later naar het museum toe. Opnieuw vonden mooie gesprekken plaats, maar ook heel luchtig en met veel humor bekeken zij de werken van Andy Warhol.

Daarna gingen ook zij aan de slag met hun eigen kunstwerken, geïnspireerd op het werk van Andy Warhol. Na het tekenen van de schaduw van gewone voorwerpen werden deze verder vervreemd door er spiegelschilderingen van te maken. De lijnentekening die hierdoor ontstond werd daarna als basis gebruikt voor het maken van 'multiples' (meerdere afdrukken van dezelfde tekening). De 'shadow paintings', 'rorschach drawings' en de zeefdrukken van Andy Warhol vormden hiervoor de basis. De resultaten waren verrassend en werden samen met de bewoners besproken en ingelijst. Eén van de deelnemers was Ger Luyten (86), die terugblijkt op het project.

Interview

Waar begin ik nu aan dacht Ger Luyten

Ondanks die lastige Parkinson en de belemmeringen die deze ziekte met zich meebrengt, heeft Ger Luyten met plezier meegedaan aan het kunstproject rond Andy Warhol. Zij het maar kort, want na twee bijeenkomsten stopte hij. “Ik moest naar het ziekenhuis in Maastricht”, zegt hij. “Dat was natuurlijk jammer. Te meer omdat ik eerder het schilderproject met als thema de Gouden Eeuw wel kon afmaken. Dat schilderij hangt hier in de gang van de afdeling. Later ben ik vaker gaan kijken hoe de anderen verder werkten en wat hun resultaten waren.”

Ger is 86 en woont inmiddels twee jaar in Ter Eyck in Heerlerheide. Hij is afkomstig uit Brunssum en keerde na zijn pensionering terug uit Duitsland om voor zijn ouders te zorgen, tot aan hun overlijden. “Ik heb jarenlang in Aken gewerkt als verpleegkundige, daarna als ‘Heimleiter’ in een bejaardencentrum in Paderborn. In die tijd ging ik vaker naar musea in Bielefeld. De meer traditionele kunstwerken daar vond ik het mooiste, moderne kunst trekt me minder.”

Waardering en begrip

Desondanks kreeg hij in de voorbije maanden waardering voor het werk van Andy Warhol, dat in de expositie Vanitas bij SCHUNCK te zien was. Hij wist niet meer van deze Amerikaanse popart kunstenaar dan de gemiddelde Nederlander.

“Ik kende de bonte en kleurrijke schilderijen die hij maakte van Marilyn Monroe die zichzelf van het leven benam. Ook zijn variaties op die iconische banaan heb ik vaker gezien*. Dat Warhol een fascinatie had voor de dood, rampspoed en onsterfelijkheid heb ik geleerd tijdens de rondleiding bij SCHUNCK. Daardoor kreeg ik meer begrip en waardering voor zijn werk.”

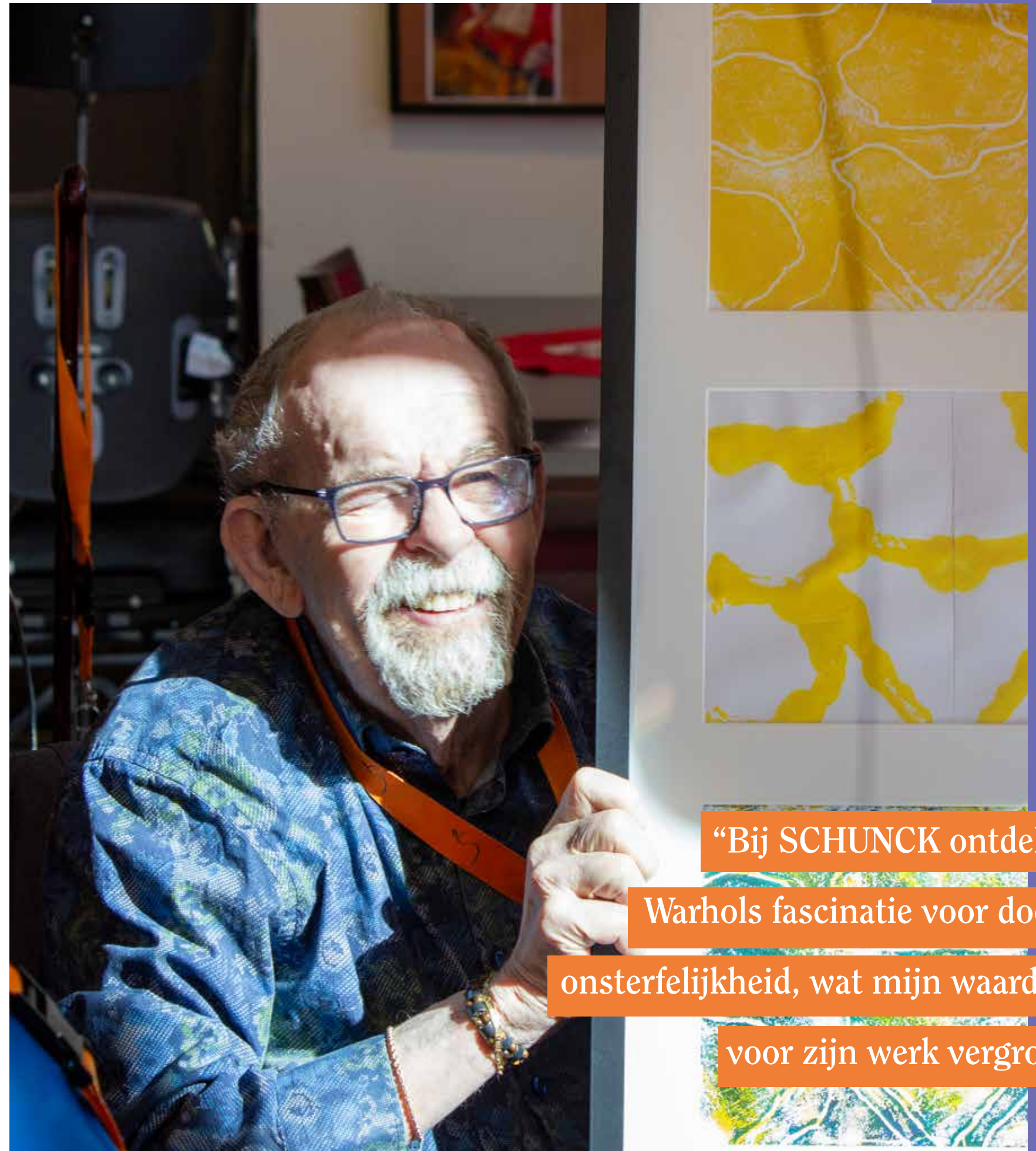
Waar begin ik aan?

Toen Ger Luyten in Paderborn werkte, schilderde hij vaker portretten. Meestal van familieleden en mensen die hij kende. Hij deed dat om na het werk afleiding te hebben, vond het bovendien plezierig om te doen. “Ik heb die schilderijen cadeau gedaan aan de mensen die ik portretteerde. En van mijn zus heb ik ooit een schilderij gekocht van een dame in statige en deftige kledij in een ruimte die in kleur en inrichting traditie uitstraalde. Dat heeft een plek gekregen in mijn slaapkamer.”

Toen Ger in Ter Eyck aan zijn kunstwerk begon en verf moest aanbrengen op een dubbel gevouwen stuk papier, dat dicht moest vouwen en daarmee verder aan de slag moest, dacht hij aanvankelijk: ‘Waar begin ik in godsnaam aan?’. “Dat gevoel kantelde toen ik de resultaten van de anderen zag. Spijtig dat dit er voor mij vanwege mijn ziekte niet inzat.”

Dat hij deelnam aan het Andy Warhol-project vindt hij toch waardevol, laat Ger Luyten ten slotte weten. “Kunst heeft een eigen intrinsieke waarde, brengt mensen bij elkaar, je leert er iets van en je kunt de schoonheid ervan ervaren en waarderen. Daarnaast zijn er de verhalen, zoals ook tijdens de sessies in Ter Eyck. Die kwamen als vanzelf los, dat was heel bijzonder om te zien.”

*De originele afbeelding uit 1966 maakte deel uit van een hoesontwerp voor een album van de band The Velvet Underground, HB.

“Bij SCHUNCK ontdekte ik Warhols fascinatie voor dood en onsterfelijkheid, wat mijn waardering voor zijn werk vergrootte”

LOCATIE / DE REGENBOOG

Yvette de Vries en Darcy Neven lieten zich samen met de bewoners van locatie De Regenboog inspireren door het zelfportret *Self-Portrait with Fright Wig* (1987), het laatste zelfportret van Andy Warhol. Samen zijn ze intensief aan de slag gegaan met het maken van 1-minuutportretten van zichzelf en elkaar. Deze snelle schetsen vormden het vertrekpunt voor verdere verdieping.

In vervolgsessies werden de portretten uitgewerkt met diverse materialen. Daarbij stond niet alleen de techniek centraal, maar ook het gesprek. De resultaten zijn besproken, gewaardeerd en uiteindelijk ingelijst – elk werk een persoonlijk en uniek venster op de maker. Door het verbinden van een iconisch kunstwerk aan een activerend creatief proces, bood SCHUNCK deelnemers de ruimte om zichzelf op een nieuwe manier te zien én te laten zien. Anita Cordeweners was erbij en krijgt het woord.

“Je zag bewoners denken:

‘Wat is dat een rare vogel,

die Warhol”

Interview

Andy Warhol leverde voer voor discussies op

Dat kunst belangrijk is voor jong, oud en alles wat daartussen zit, vindt Anita Cordeweners uit Valkenburg zo vanzelfsprekend dat ze niet eens naar woorden zoekt om dat uit te leggen. “Tegen mensen die dat in twijfel trekken zeg ik: doe maar eens mee, kom maar een keer kijken. Zie hoe gedreven de ouderen die deelnamen aan het Andy Warhol-project schilderden, tekenden en knutselden. Hoe ze geraakt werden door zijn werk – dát is mijn antwoord. Ze waren in een andere wereld, leefden in het moment en werkten geconcentreerd en tegelijkertijd ontspannen aan hun eigen kunstwerk.”

Trouwens: Anita tekent en schildert zelf ook. “Ik heb zelfs een hele tijd les gehad en maak grote kleurrijke schilderijen. Wat die ouderen voelden, ervaar ik net zo. Ik vond het mede daarom geweldig dat mij gevraagd werd om als vrijwilliger bij deze serie schildersessies mee te helpen en mensen te begeleiden.”

Schilderen op muziek

Anita is ruim twee jaar gepensioneerd en werkte ruim 25 jaar bij Sevagram. Aanvankelijk als HR-adviseur, later als Planetree-coördinator. Voordat ze met pensioen ging was ze in Langedaël in Vaals enkele jaren zorgcoördinator. “Ik heb graag met ouderen te doen. Van jongs af aan eigenlijk. Naar hun verhalen luisteren, gesprekken voeren, te zien hoe zij genieten van kleine geluismomenten, vind ik heerlijk. Daarom heb ik in Maastricht meegewerkt in het project ‘Mijn ouderlijk huis’. Waar cliënten trots hun eindresultaat lieten zien en verbaasd en verrast waren dat ze, weliswaar met hulp, wel degelijk konden tekenen en schilderen. En ik heb regelmatig meegedaan aan Schilderen op Muziek, dat was bijzonder.”

Rare vogel

Anita kent popart kunstenaar Andy Warhol van zijn bekendste kunstwerken: Marilyn Monroe, Elvis Presley, Campbell's Soup-blikken, de beroemde banaan op een platenhoes van Velvet Underground of de beroemde Coca Cola-flessen. “Toen we bij SCHUNCK waren om te kijken - ik ben twee keer geweest - was dat voor een aantal ouderen de eerste keer dat ze in een museum kwamen. Je zag ze denken: ‘Wat is dat een rare vogel, die Warhol. Met dat gekke kapsel, die zelfportretten, die enge schedels’. Ze zagen er van alles in, werden aan het denken gezet over hun eigen dood. Of zijn kunst moeilijk of juist toegankelijk was. Volop stof voor discussies dus.”

Sjiek en Sjoen

De onderlinge gesprekken over Warhol, zijn fascinatie voor sterfelijkheid en de dood, lieten zien dat de deelnemers een mening hadden over diens werk. Of het hen aansprak of juist niet en wat ze er allemaal in zagen. Anita: “Gaandeweg zag je tevens dat hun houding kanteelde. Van afkeer soms en verbazing, naar verwondering en hier en daar bewondering. Dat ze met hun kersvers opgedane kennis aan de slag moesten voor een zelfportret, leidde bij sommigen zelfs tot trots en waardering. ‘Het lijkt ook nog’ hoorde je op een zeker moment iemand zeggen.”

Het mooie van de kunstprojecten bij Sevagram is dat bewoners professioneel begeleid worden en door vrijwilligers en medebewoners gestimuleerd worden om door te zetten. Op deze manier kunnen zij het maakproces stap voor stap doorlopen en wordt hun creativiteit maximaal aangesproken.

Anita tenslotte: “Een volgend kunstproject? Dan doe ik zo weer mee hoor. Ik heb me al aangemeld voor het project Sjiek en Sjoen in een locatie in Maastricht.”

LOCATIE/ ORANJEHOF

“Ik heb echt fijn samengewerkt met Darcy, de mantelzorgers, de bewoners, de suppoost en alle anderen die hand- en spandiensten hebben aangeboden”, schreef Yvette ons direct na het museumbezoek. Voor het kunstproject Oranjehof liet zij zich leiden door klassieke vanitas-stillevens uit het Rijksmuseum en het werk Shadows van Andy Warhol. Beide zijn goed bekeken met de bewoners en vormden de inspiratie voor een eigentijdse interpretatie van het stilleven.

Elementen als een viool, kandelaar, snijbloemen en andere klassieke vanitas-symbolen werden zorgvuldig geselecteerd en samengebracht tot een collage op de locatie zelf. Deze composities werden vormgegeven op een ondergrond van twee contrasterende kleuren, wat zorgde voor visuele spanning en gelaagdheid in de werken. Persoonlijk begeleider Carola Raven-Ucher was betrokken bij het project en vertelt hoe zij het heeft beleefd.

“Kunstprojecten brengen
mensen bij elkaar, verbeteren
hun levenskwaliteit”

Interview

Kunst van Andy Warhol inspireert en verbindt

Dat zelfs Koningin Máxima bij haar bezoek in april aan de Oranjarahof de passie en het enthousiasme opmerkte waarmee ze haar werk doet, was voor Carola Raven-Ucher een mooie opsteker, een speciaal moment. “Ze kon het zien in mijn ogen, zei ze. Ik was niet alleen blij, maar voelde me ook best trots”, zegt Carola. Ze werkt nu 36 jaar bij Sevagram. Eerst als verzorgende IG, en - omdat die job haar te zwaar viel - sinds januari als persoonlijk begeleider. “Werken in de zorg is voor mij belangrijk”, gaat ze verder. “Ik ben een mensenmens en kan enorm genieten als ik cliënten gelukkig zie. Uit die momenten haal ik mijn voldoening en plezier.”

Het kunstproject met Andy Warhol en diens expositie bij SCHUNCK was voor Carola een primeur. Projectleider kunst en cultuur bij Sevagram, Brigitta Santegoeds, benaderde haar om mee te doen. “Ik heb meteen ja gezegd, zo sprak me dat aan. We zijn vervolgens in de Oranjarahof cliënten met belangstelling voor kunst gaan zoeken en hebben er uiteindelijk acht geselecteerd. Een groepje dat later uitgroeide tot elf. Met hen zijn we gestart bij SCHUNCK waar ze eerst een rondleiding en informatie kregen over Warhol en zijn kunst.”

Opnieuw inspiratie

De groep ging vervolgens aan de slag met als opdracht: teken, knutsel of schilder een zelfportret, met als uitgangspunt dood en onsterfelijkheid. Een abstract thema dat concreet gemaakt werd aan de hand van attributen als een viool, een schedel, een zandloper en een kandelaar. “Ik heb geen eigen portret gemaakt”, blikt Carola terug. “In de groep heb ik wel de deelnemers geholpen en meegewerkt. Het was prachtig te zien dat een mevrouw die ooit zelf schilderde hierdoor opnieuw inspiratie kreeg. Dat ze ondanks een beperking aan een arm de draad weer oppakte en daar volop van genoot. Of die dochter die haar bejaarde moeder hielp bij het maken van haar zelfportret. Samen waren ze supertrots op het eindresultaat.”

Levenskwaliteit

Tijdens de kunstworkshops leerden de deelnemers elkaar beter kennen, hielpen ze elkaar, vertelden zij verhalen en wisselden ervaringen uit. Daarbij ging het niet alleen over dood en onsterfelijkheid. Hun leven, de kinderen en kleinkinderen, werk en hobby's en wat zij zoal meegemaakt hebben, waren net zulke belangrijke onderwerpen. “In die gesprekken kwam van alles op tafel: is er leven na de dood, ben je bang om te sterven of klaar om de dood in de ogen te kijken? Kunstprojecten brengen mensen bij elkaar, verbeteren hun levenskwaliteit en belangrijker nog: ze laten zien dat je er mag zijn. Zeker voor hoogbejaarde ouderen is dat belangrijk. Zij voelen zich door hun deelname opnieuw gezien en gehoord, dat is op die leeftijd niet altijd vanzelfsprekend. Als ik zie dat ze gelukkig en blij zijn als ze tekenen en schilderen, al is het maar één iemand, dan is mijn dag geslaagd. Daar doet het norovirus dat af en toe roet in het eten gooide, niets aan af.”

LOCATIE / DOUVENRADE

In zorgcentrum Douvenrade doken bewoners in de wereld van Andy Warhol – en die eindigde, heel passend, bij henzelf. Geïnspireerd door Warhols iconische zwart-gele zelfportret – het grootste werk uit de tentoonstelling – gingen ze aan de slag met hun eigen beeltenis. De techniek was verrassend: met een foto, een foamplaat, rollers en inkt maakten ze een moderne drukversie van zichzelf. Een reeks kleurrijke zelfportretten, even uniek als de mensen die ze maakten, waren te bewonderen op de eindexpositie.

Voor Josianne Verbeek-Van Wersch was meedoen geen vanzelfsprekendheid. Door een beroerte is haar rechterarm uitgeschakeld. Toch lukte het – samen met dochter Renée – om een prachtig werk te maken. Vier workshops lang werkten ze samen aan hun kunstwerk én aan hun band. Josianne en Renée vertellen.

Interview

Josianne en dochter Renée omarmen Andy Warhol

Dat Josianne Verbeek-Van Wersch deelnam aan het Andy Warhol-project van SCHUNCK en Sevagram Verenzorg, dankt ze vooral aan haar dochter Renée. De 86-jarige Heerlense woont in zorgcentrum Douvenrade en is achteraf blij dat ze die stap gezet heeft. “Ik heb enige tijd geleden een beroerte gehad. Daardoor kan ik mijn rechterarm niet gebruiken en had ik de nodige twijfels. Dankzij Renée is het toch gelukt om mijn kunstwerk te maken.”

Het Andy Warhol-project met bijbehorende tentoonstelling bij SCHUNCK, heeft bij Josianne extra animo teweeggebracht. Ze is ondertussen zo enthousiast dat ze meedoet aan het project ‘piano pimpen’. Daarin krijgt de piano die uit de Piushof mee verhuisde naar Douvenrade, een bonte facelift.

Techniek

Met Renée maakte Josianne een zelfportret aan de hand van een foto, dat ze ‘overzetten’ door het met potlood in speciale foam te krassen. “Vervolgens ga je daar met een inktrol overheen en maak je een afdruk op papier”, legt Renée uit. “Het is mogelijk om er meer te maken in diverse kleuren. Eigenlijk zoals Warhol dat deed met zijn zeefdrukken van Marilyn Monroe. De meer gedetailleerde werkzaamheden heb ik voor mam gedaan, het uitrollen van de inkt en het afdrukken kon ze met haar linkerarm zelf. Door het samen te doen hebben we in vier workshops plezier gehad en is onze band sterker geworden dan die al was. Een volgende keer doen we beslist weer mee, als het voor mam tenminste haalbaar is.”

Paul Klee

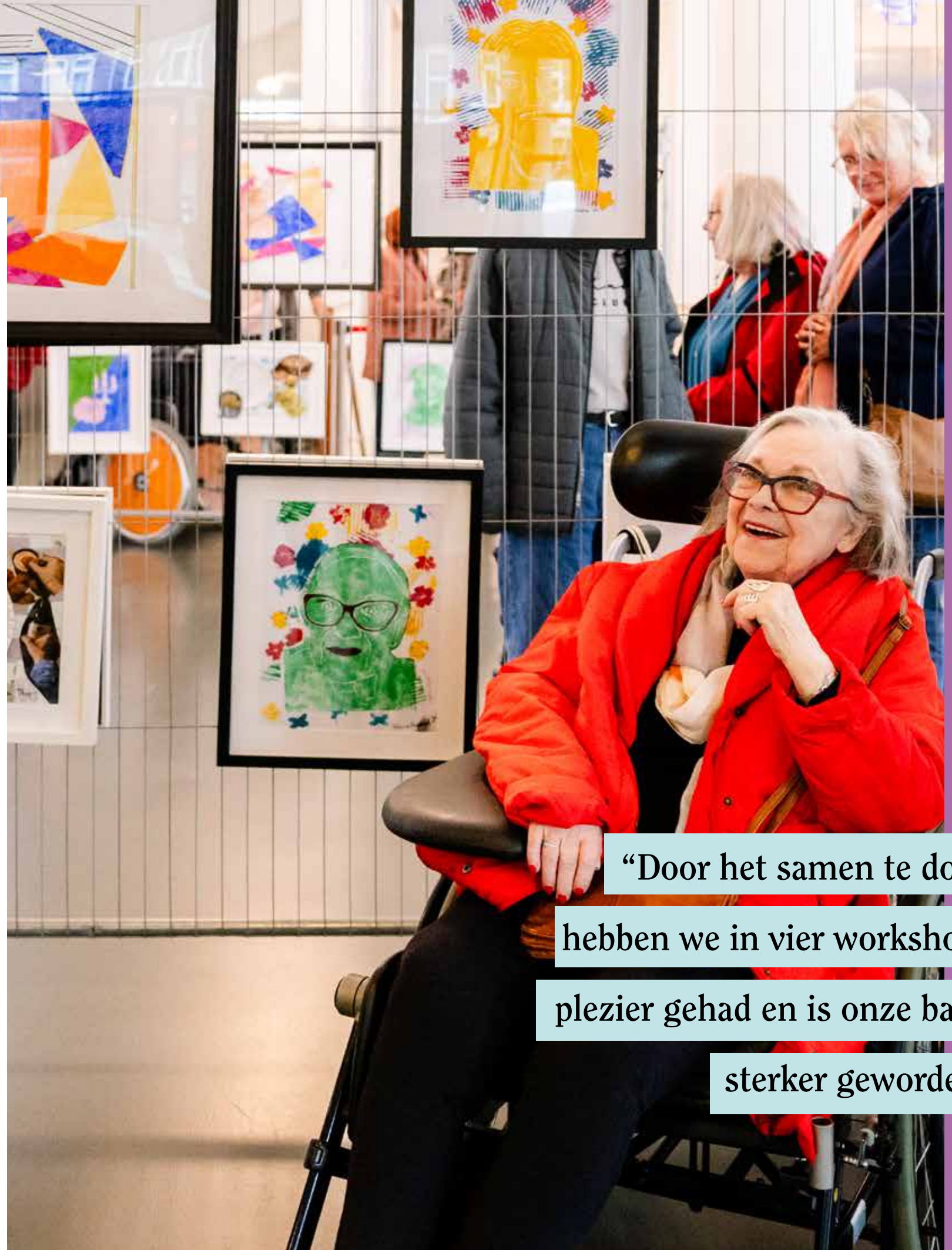
In haar jeugd heeft Josianne als au-pair gewerkt in Frankrijk. In Lourdes was ze tevens actief als ‘vendeuse’ in een souvenirwinkel. Met een Belgische moeder en – dankzij de MULO – een gedegen portie basiskennis Frans op zak, had ze daar een prima tijd. Josianne: “Ik voelde me in Frankrijk thuis, misschien had ik er moeten blijven, heb ik soms gedacht. Later ben ik teruggekeerd naar Limburg, ik trouwde en kreeg samen met mijn man drie kinderen. Die op hun beurt zorgden voor acht kleinkinderen, en inmiddels is er een achterkleinkind in aantocht. Daar ben ik erg gelukkig mee, ze komen geregeld op bezoek. Wist je trouwens dat ik heb geschilderd? Ik maakte schilderijen in de trant van Paul Klee. Helemaal uit de lucht vallen kwam die ‘Andy Warhol’ dus toch niet.”

Kunst verbindt

Terugkijkend op hun deelname stellen Josianne en Renée vast dat ze daar goed aan hebben gedaan. “Het heeft onze moeder-dochterrelatie een extra dimensie gegeven en het laat zien dat je dit met wat hulp ook met een beperking aankunt. Projecten zoals deze zijn daarnaast belangrijk omdat ze mensen met elkaar verbinden. Dat zag je vooral tijdens de workshops, waar deelnemers elkaar hielpen en tips gaven.” De twee zien dat er in Douvenrade vriendschappen ontstaan. Zoals die tussen Josianne en een Franse medebewoonster. Dat ze daarmee haar Frans kan ophalen maakt het nog specialer. “Hoewel ik goed alleen kan zijn hoor”, lacht ze. “Dan luister ik naar klassieke muziek, Mendelssohn bijvoorbeeld. Sowieso spel ik de krant elke dag uit, verder ben ik dol op de boeken van Anya Niewierrra. Desondanks is het fijn dat die kunstprojecten er zijn en ze me in contact brengen met nieuwe mensen.”

Vrijwilligers belangrijk

Renée wil tenslotte kwijt hoe belangrijk de rol van vrijwilligers is. “Zonder hen kon dit alles niet, we zijn heel dankbaar dat ze er zijn. Bovendien ontlasten vrijwilligers met hun werk de verzorgenden die kampen met hoge werkdruk en gebrek aan collega's. Ik roep daarom familieleden van bewoners op om waar dat kan een handje toe te steken. Je krijgt er echt veel voor terug.”

“Door het samen te doen hebben we in vier workshops plezier gehad en is onze band sterker geworden”

LOCATIE / MOLENPARK

Na het museumbezoek verzorgde Sanne Vrijman, workshopgever van SCHUNCK, op locatie Molenpark drie sessies waarin de deelnemers samen prachtige kunstwerken maakten. Zij vertelt: “De workshops die ik bij Sevagram, locatie Molenpark, heb gegeven in het kader van Onvergetelijke Ervaringen met Kunst, draaiden om het maken van een eigen stilleven. We hebben hier onze eigen draai aan gegeven, door te werken vanuit wat we graag doen in het leven, namelijk lekker eten en drinken! De bewoners hebben met verschillende technieken en materialen hun eigen, persoonlijke kunstwerk gemaakt, waarop bij iedereen op een andere manier een gedekte tafel te zien is, vol met lekkers. Tijdens het werken heb ik de mooiste verhalen mogen horen en heb ik mogen zien hoe elke bewoner zijn of haar eigen persoonlijkheid terug heeft laten komen in het werk.” Ook Mia Crijns blikt terug op het project in locatie Molenpark.

“Je ziet de mens achter de dementie
tevoorschijn komen”

Interview

Andy Warhol toont mensen achter dementie

De grote binnentuin in Molenpark ligt er sfeervol bij wanneer je door de grote ruiten naar buiten kijkt. De lentezon schijnt uitbundig, bomen, planten en heesters lopen groen uit en bankjes en ander zitmeubilair nodigen uit om te genieten van de warme zonnestralen. Mia Crijs is in haar minikantoortje ondertussen een en al oog en oor voor de muziekmiddag die op punt van beginnen staat. Een voor een druppelen bewoners en begeleiders binnen. De een meer, de ander minder enthousiast. Een enkeling twijfelt of hij zal meedoen, maar besluit uiteindelijk rechtsomkeer te maken. “Ik zal jullie niet langer storen”, zegt hij. En vertrekt, op weg naar overal en nergens. Mia is persoonlijk begeleider in Molenpark, ze doet dit nu vijf jaar. Daarvoor werkte ze in de jeugdzorg.

SCHUNCK

“Ja, ik vind werken met mensen met dementie heerlijk om te doen”, beaamt ze. “Hen mee te nemen naar herinneringen aan hun leven van toen. Zo vond ik het super om te zien dat een van onze bewoonsters meeging naar SCHUNCK voor de rondleiding van de Andy Warhol-expositie. Ze had als jonge vrouw gewerkt in het naaiatelier van het warenhuis dat SCHUNCK in die tijd was. Een ander leefde zichtbaar op toen ze al die schilderijen zag. Het deed haar denken aan de uren die ze voor haar eigen schildersezels doorbracht, lang geleden.”

Waardevol project

Een kunstproject als dat rond Andy Warhol is voor de ouderen in Molenpark van niet te onderschatten waarde, vindt Mia. “Je ziet de mens achter de dementie tevoorschijn komen. Die zich gezien en gehoord voelt, het gevoel krijgt ertoe te doen en erbij te horen. Dat bleek vooral tijdens de schilderbijeenkomsten toen ze stap voor stap aan de slag gingen met hun eigen kunstwerk. De verhalen die ze elkaar vertelden, de trots die uit hun ogen sprak toen het af was. Kinderen die een onvermoede kant van vader of moeder leerden kennen. Dat is veel belangrijker volgens mij dan de uiteindelijke resultaten. Hoe sjiek die ook zijn.”

Beppie Kraft

Als het aan Mia ligt blijven dit soort projecten bestaan. Net als een bezoek aan bijvoorbeeld een theatervoorstelling met Beppie Kraft of aan Het Geluk van Limburg naar het boek van Marcia Luyten. Ze hielp eerder mee met het decoreren van een zitbank met mozaïeksteentjes en zei meteen ja toen ze voor het Andy Warhol-project werd gevraagd. “Mijn rol was niet zozeer het daadwerkelijk meehelpen bij tekenen en schilderen. Ik hang er een beetje boven en zorg ervoor dat geregeld is wat geregeld moet worden. De deelnemers en vrijwilligers, het vervoer naar SCHUNCK, zorgmedewerkers charteren, koffie en een stukje gebak, de werkplek. Dat de creativiteit van de cliënten geprikkeld wordt, ze de aandacht krijgen en verborgen talenten komen boven drijven. Kortom doen wat je moet doen om dit te laten slagen. Ik geniet ervan hoe blij en dankbaar mensen dan kunnen zijn.”

De muziekmiddag is inmiddels in volle gang, maar kan nog wel een extra impuls gebruiken. Zo zien en horen Mia's ogen en oren dat tenminste. “Sorry”, zegt ze. “Ik ben hier nu minder nodig, daarbinnen juist wat meer.” En weg is ze.

COLOFON /

Dit magazine is een uitgave van SCHUNCK & Sevagram Verenzorg, mogelijk gemaakt door de subsidieregeling Samen Cultuur Maken van het Fonds voor Cultuurparticipatie, regeling Samen Cultuur maken.

Tekst:
SCHUNCK Educatie
interviews Hub Bertrand

Vormgeving:
Ilse Houben
Astrid Petit-Offermans

Fotografie:
Anne Jannes Photography